

BANKA HUKUKUNDA TASARRUF MEVDUATI SÖZLEŞMESİ

Yrd.Doç.Dr.M.Fahrettin ÖNDER*

ÖZET

Banka Hukukunun temel öğelerinden biri mevduattır. Kişilerin ellerinde tuttukları paraların, iktisadi kalkınmaya dahil edilebilmesi amacıyla bankalara yatırılması da, ekonomik kalkınmanın temelini oluşturur. Tasarruf mevduatı sözleşmesi, bu paraların bankalara yatırıldığını gösteren bir sözleşmedir. Tasarruf mevduatı sözleşmesi, hukuki nitelik olarak Borçlar Hukukundaki ticari karz ve usulsüz tevdi sözleşmelerine benzemektedir. Ancak özellikleri tam olarak irdelendiğinde her ikisinin de özelliklerini taşıyabileceği sonucu çıkmaktadır. Bu sebeple unsurları ortaya konulduğunda, ancak gerçek kişilerin bu sözleşmeyi yapabileceği ve ticari işlere konu yapılamayacağı ortaya çıkmaktadır. Bankalar Kanununda yer alan bu sözleşmenin unsurları arasında yer alan ticari işlere konu yapılamayacağı üzerindeki çelişkinin kaldırılmadığı görülmektedir.

1. GİRİŞ

Kişilerin ellerinde bulundurdukları paraları bankalara yönlendirmelerini sağlayacak sistem, Banka Hukukunda yerini almıştır. Kişilerin ellerinde tuttukları bu paraları bankaya yatırması, mevduat kavramıyla ifade edilerek Banka Hukukuna has bir sözleşme ortaya çıkmıştır. Tasarruf mevduatı, gerçek kişilerin elinden, dışından ve dışından kısarak biriktirdiği paralardan oluşan bir miktar¹ olduğundan, odak noktası olarak görülüp buna göre 4389 Sayılı Bankalar Kanununda² düzenlenerek şekillendirilmiştir.

Bankalar Kanunu ayrıca ve özel olarak sadece tasarruf mevduatını düzenleme yoluna gitmesi, bu mevduat türünün önemini ve ayrıcalığını ortaya koymaktadır. Çünkü önceki mülga 2243 Sayılı Kanun³ ve 2999 Sayılı Kanunda⁴ tasarruf mevduatının imtiyazlı alacak olarak korunduğunu

* Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Ticaret Hukuku Öğretim Üyesi

¹ YILMAZ, Ejder, **Hukuk Sözlüğü**, 5. Baskı, İstanbul, 1996, s. 787; ONUR, Vedat, **Banka Muameleleri**, (Muameleler), Ankara, 1969, s. 108; AKPINAR, Turgut, **Bankalar ve Devlet**, Ankara, 1966, s. 73.

² 23.06.1999 T. Ve 23734 Sayılı RG.

³ 05.06.1933 T. Ve 2419 Sayılı RG.

⁴ 09.06.1936 T. Ve 3325 Sayılı RG.

görmekteyiz. 7129 Sayılı Kanunda⁵ ise, mevduat türleri (m.26), resmi mevduat, ticari mevduat, bankalar mevduatı ve tasarruf mevduatı olarak açıkça tasnif edilmişti. Ancak 3182 Sayılı Kanun⁶ m. 34 ile de mevduat türlerinin sayımı kaldırılarak, mevduat türünün ve vadesinin Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nca (TCMB) belirleneceği hükmü getirilmişti⁷. Bu hüküm 4389 Sayılı Bankalar Kanunu m. 10/2-a'da aynen muhafaza edilmiştir. 7129 Sayılı Kanuna 70 Sayılı KHK⁸ ile getirilen değişiklikle, mevduat kabulü ve tasarruf mevduatı tanımı yapılmış ve tasarruf mevduatına ilişkin Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) kurulmuştur. Bu hususlara 3182 Sayılı Kanunda yer verildiği gibi yürürlükte bulunan 4389 Sayılı Kanunda da aynen muhafaza edilmiştir.

Yukarıda da görüldüğü gibi Banka Hukuku mevzuatı incelendiğinde, tasarruf mevduatının, mevduatın en önemli bir türü olduğu anlaşılır. Devletin bankalara ve bankacılığa düzenleme ve denetim yoluyla müdahale etmesinin sebebi de öncelikle tasarruf mevduatının korunmasına yöneliktir. Dolayısıyla daha önce var olan tasniften sonra bunun bırakılarak tasarruf mevduatına yönelik hususların düzenleme yapılması diğer mevduatların günümüzde önemini yitirdiği ve bakış açısının tasarruf mevduatına yönelmiş olduğu söylenebilir⁹. Öyleyse kavram olarak mevduatın iyi anlaşılması gerekir ki, tasarruf mevduatının önemi ortaya çıkabilsin. Kanun koyucu doğrudan bir tanım vermediğine göre, mevcut hükümleri, tüm hukuk müesseseleri içinde ele almak gerekir.

2. TASARRUF MEVDUATI SÖZLEŞMESİNİN TANIMI VE UNSURLARI

2.1. Sözleşmenin Tanımı

4389 Sayılı Bankalar Kanunu'nun m. 10/2-b bendinde, "Tasarruf mevduatı, gerçek kişiler tarafından bu nam altında açtırılan ve ticari işlemlere konu olmayan mevduattır. Ancak vadesiz tasarruf mevduatı hesapları üzerine münhasıran çek keşide edilmesi ticari işlem sayılmaz." şeklinde tanımlanmıştır. TCMB'nin 2002/1 No'lu Mevduatın Vade ve Türleri Hakkındaki Tebliğinde de tanım, Kanunda yer alan tanımla aynıdır.

⁵ 02.07.1958 T. Ve 9944 Sayılı RG.

⁶ 02.05.1985 T. Ve 18742 Sayılı RG.

⁷ TCMB, Kanundan aldığı yetki uyarınca 97/1 Tebliği ile (30.01.1997 T. ve 22893 Sayılı RG) mevduat türlerini belirlemişti. 4389 Sayılı Kanun döneminde aynı şekilde düzenleme mevcut olduğundan TCMB yeni Kanun döneminde bu yetkisini kullanarak 2002/1 Sıra No'lu Tebliği ile yeniden belirlemiştir. Bkn. 29.03.2002 T. ve 24710 Sayılı RG. Bu Tebliğde eskiden olduğu gibi mevduat türleri, tasarruf mevduatı, resmi kuruluşlar mevduatı, ticari kuruluşlar mevduatı, bankalararası mevduat ve diğer kuruluşlar mevduatı olarak belirlenmiştir.

⁸ 22.07.1983 T. 18112 2. Mük. Sayılı RG.

⁹ REİSOĞLU, Seza., **Bankalar Kanunu Şerhi, (Şerh)**, Ankara, 2000, s. 270; YÜKSEL, Ali Sait., **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, 7. Baskı, İstanbul, 1992, s. 157.

2.2. Sözleşmenin Unsurları

2.2.1 Sözleşmenin Karşı Tarafının Sadece Gerçek Kişi Olması

Kanunda yer alan tanımda, banka ile tasarruf mevduatı sözleşmesi yapabileceklerin sadece gerçek kişiler olması aranmıştır. Çünkü Kanunda açıkça “gerçek kişiler” ifadesi yer almaktadır. Mali sistemde korunması gerekenler bakımından yerinde bir düzenleme olarak görülmekle birlikte, amaç bakımından dikkate alındığında gerçek kişiler gibi korunması gereken olan sosyal amaçlı vakıf, dernek ve sosyal yardımlaşma sandıklarının dahil edilmemesi bir eksiklik olmuştur. Tasarruf mevduatı sözleşmesi yapacakların gerçek kişilerle sınırlandırılmaması gerekirdi¹⁰.

2.2.2. Tasarruf Mevduatı Hesabının Ticari İşlere Konu Olmaması

Bankalar Kanunundaki tanımda, tasarruf mevduatı hesapları üzerinde ticari işlemler yapılmaması gerektiği belirtilmektedir. Ancak buna bir istisna getirmek istenirken Ticaret Hukukuyla çelişkiye düşülmüştür. Gerçekten, Kanuni tabirde, “Vadesiz tasarruf mevduatı hesapları üzerine münhasıran çek keşide edilmesi ticari işlem sayılmaz” denilmektedir. Bu hükümden çıkan mana; bu bağlamda çek keşide etmek, ticari iş sayılmayacaktır ki, bu doğru değildir.

Öncelikle banka ile tasarruf mevduatı sahibi arasında yapılan tasarruf mevduatı sözleşmesi ister vadeli olsun ister vadesiz olsun ticari bir işdir. Çünkü TTK m. 21/II uyarınca taraflardan biri için ticari olan bir sözleşme aksine bir hüküm yoksa diğer taraf için de ticari sayılır. Bir an, Bankalar Kanunundaki hükmü aksine hüküm olarak kabul ederek, adı alanı bulunmayan bankanın tasarruf mevduatı sözleşmesi yapmasının ticari iş olarak kabul edilmemesi mümkün olamaz. Banka bakımından adı iş kabul edilmesi, bankayı mevduat sahibine karşı imtiyazlı duruma geçirir Çünkü, banka tasarruf sahibine karşı yaptığı bu sözleşme ile ticari iş yapmamış olacak, kabul ettiği mevduatı kredi olarak gerçek bir kişiye kredi sözleşmesiyle verdiğinde ticari iş yapmış olacaktır. Bu durum tasarruf mevduatı sahibinin korunması ilkesine terstir. Tasarruf mevduatı sahibi sözleşme ile açtırmış olduğu hesap üzerinde geniş bir hareket alanı kazandırılarak korunmaktadır. Dolayısıyla burada banka bakımından bir istisnai durum yoktur.

TTK m. 3 uyarınca bir ticari işletmeyi ilgilendiren işler ticari işlerdendir. Öncelikle banka tüzel kişi tacirdir ve tüzel kişi tacirin tüm işleri ticari işdir. Diğer yandan çek keşide edilmesi TTK m. 692 ve devamında düzenlendiğinden mutlak olarak ticari işdir. Bu durumda Bankalar Kanunundaki bu hüküm, ticari işlere getirilen bir istisnai bir hüküm değildir.

¹⁰ KARAYALÇIN, Yaşar, “Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu”, Bankalar ve 70 Sayılı KHK Sempozyumu, Bildiriler- Tartışmalar, Ankara 17 Aralık 1983, Ankara, 1984, s. 306.

Burada düzenlenen husus, tasarruf mevduatı hesabı üzerinden çek keşide edilerek yapılan işlemlerin bu mevduat türünü ticari mevduat türüne dönüştürmeyeceği hususudur¹¹. Dolayısıyla vadesiz tasarruf mevduatı sözleşmesinde mevduat sahibine her defasında hesabından para çekip ödeme yapma yerine bunu çekle yapma kolaylığı sağlanmış olmaktadır. Oysa Alman Hukukunda Kreditwesen Gesetz (KWG) m. 21 uyarınca, tasarruf mevduatı hesapları üzerine çek keşide etme imkanı yoktur. TTK m. 87-99 arasında düzenlenen cari hesap sözleşmesi, TTK'da düzenlendiğinden bir ticari iştir. Cari hesap sözleşmesinde, taraflardan biri banka diğeri tacir bile olması gerekmeyen bir gerçek kişi bulunmakta ve tarafların yaptığı iş ticari iş olmaktadır. Vadesiz tasarruf mevduatı sözleşmesini gerçek kişi tacir de yapabilir ve yatırdığı mevduata da bir üst sınır getirilmemiştir. Dolayısıyla bu tacir, yüksek meblağlı bir vadesiz tasarruf mevduat hesabından pekalâ ticari bir iş için bu hesap üzerine çek keşide edebilir. Tasarruf mevduatının istikrarlı bir şekilde uzun bir süre bankada kalması ve hesap üzerinde fazla hareket olmaması gerektiği fikri¹² mevcut hükümlerden çıkarılamaz. Çünkü çek keşide etmeye bir sınır konmamıştır. Cari ödemelerin bir standardı yoktur.

3. TASARRUF MEVDUATI SÖZLEŞMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Tasarruf mevduatının hukuki niteliği denildiği zaman genel çerçevede, tasarruf sahibi, mevduat kabulüne yetkili banka ve bu bankaya yatırılmış paradan (tasarruf mevduatı) oluşmuş bir bütün anlaşılır. Tasarruf mevduatı sahibinin yatırma işlemi icaba davet, bankanın mevduat olarak kabulü, kabul olmaktadır. Yatırılan para tasarruf mevduatı olmakta ve yapılan sözleşmenin konusunu oluşturmaktadır.

Bankalar Kanunuyla gerçek kişi tasarruf sahiplerine paralarını bankada tutma veya değerlendirme konusunda bir sözleşme yapma imkanı yaratılmıştır. Bu sözleşme, Kanunda doğrudan doğruya düzenlenmemiş; hattâ ad da konulmamıştır. Ancak sözleşmenin konusunun özellikleri verilmiştir. Bu yüzden konusu irdelenerek bir sonuca gidilmesi doğru olacaktır.

Doktrinde tasarruf mevduatı sözleşmesine, *mevduatın* veya en önemli bir türü olan *tasarruf mevduatının hukuki niteliği* denilerek açıklanmaya çalışıldığı gibi doğrudan bir para yatırmayı içerdiğinden *para yatırma sözleşmesinin hukuki niteliği* denilerek hukuki niteliği açıklanmaya çalışılmıştır. Bankalar Kanunuyla tasarruf mevduatı sözleşme olarak, tasarruf

¹¹ MOROĞLU, Erdoğan, "Yeni Bankalar Kanunu Üzerine Düşünceler", Prof. Dr. Ernst. Hirsch'in Anısına Armağan, Ankara, 1986, s. 179; REİSOĞLU, Seza, Çek, Ankara, 1985, s. 132.

¹² ALIŞKAN, Murat, "4389 Sayılı Bankalar Kanununa Göre Tasarruf Mevduatı", Mali Çözüm Dergisi, Y. 2000, S. 52, s. 103.

mevduatı sahibi ve banka arasında yeni bir hukuki ilişki yaratıldığından, bankacılık müessesesinin yapısı ve özellikleri doğrultusunda mevcut Ticaret ve Borçlar Hukuku kurallarıyla, konunun uygulamada ve doktrinde ticari karz mı yoksa usulsüz tevdi mi olduğu noktasında tartışılmasına yolaçmıştır.

3.1. Tasarruf Mevduatı Üzerindeki Görüşler

3.1.1. Ticari Karz Görüşü

Tasarruf mevduatı sözleşmesinin *ticari karz* olduğunu savunan yazarlara¹³ göre, TTK m. 3 ve 21 uyarınca taraflar arasındaki ilişki ticari nitelik taşımakta ve bankalar kendilerine tevdi edilen bu paraları (mevduatları) anılan sözleşme çerçevesinde bankanın kuruluş amacı gereği işletmektedirler. Sözleşme vadeli veya vadesiz olarak yapılabilmekte, özellikle vadeli olanlarında yüksek faiz oranları uygulanmaktadır. İade edilirken bu paralar misli eşya niteliğinde sayılmaktadır.

3.1.2. Usulsüz Tevdi Görüşü

Tasarruf mevduatı sözleşmesinin *usulsüz tevdi* olduğunu savunan yazarlara¹⁴ göre söz konusu sözleşme, banka bir güven ve itimat müessesesidir. Tasarruf sahibi parasını buraya işletmekten ziyade saklatmak amacıyla yatırmaktadır. Kanun tarafından mevduat sahiplerinin mevduatlarını geri alma hakları hiçbir suretle sınırlandırılmaması ve koruyucu diğer hükümlerin getirilmesi bunu desteklemektedir. Mevduat kavramının sözlük anlamı da bu bağlamda bir delil sayılmaktadır.

¹³ İMREGÜN, Oğuz, *Mevduatı Koruma Bakımından Bankalara Devlet Müdahalesi*, Doktora Tezi, İstanbul, 1957, s. 41; GÜRSOY, Kemal Tahir, *Bankacılar İçin Medeni Hukuk ve Borçlar Hukuku Bilgisi*, Ankara, 1959, s. 129; AKPINAR, s. 65; KANDİLLER, Rıza, *Banka Hukuku ve Bankalar Kanununun Başlıca Hükümleri*, Ankara, 1986, s. 59; KAPLAN, İbrahim, *Banka Sözleşmeleri Hukuku*, C. I, Ankara, 1996, s. 205-206; SUNGUR, Turgut, *Banka Tekniği*, 4. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara, 1999, s. 5; AKINTÜRK, Turgut, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler- Özel Hükümler*, Beta Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1999, s. 228; TAKAN, Mehmet, *Bankacılık: Teori, Uygulama ve Yönetim*, Nobel Yayınları, Ankara, 2001, s. 202.

¹⁴ GÜRSEL, Nurettin, "Usulsüz Tevdi", *Adalet Dergisi*, 1950, C. 41, S. 1, s. 87-89; BİLGE, Necip, *Borçlar Hukuku, Özel Borç Münasebetleri*, C. I, 2. Baskı, Ankara, 1971, s. 353; HATEMİ, Hüseyin / SEROZAN, Rona / ARPACI, Abdulkadir, *Borçlar Hukuku, Özel Bölüm*, İstanbul, 1992, s. 505; IŞIKTAŞ, Münip Şeyda, *Uygulamada Bankacılar İçin Hukuk*, İstanbul, 2001, s. 35.

3.1.3. Karma Görüşler

Bir kısım yazarlar¹⁵ ise, tasarruf mevduatının vadeli ve vadesiz olmasına göre ayırım yapıp, *vadeli yapılan sözleşmenin* ticari karz, vadesiz yapılanın usulsüz tevdi olduğunu savunmaktadırlar. Bunlara göre, vadeli mevduat, sahiplerince, bankanın rızası olmadan istenildiği anda geri çekilemeyecektir. Bu husus önemli bir ayırım kıstası olmaktadır.

Vadesiz yapılan sözleşmede, tasarruf mevduatı sahibinin amacı, parasını işletmekten ziyade saklatmak ve her istediği anda çekebilmektir. Bu şekilde yapılan sözleşmenin de usulsüz tevdi olduğu belirtilmektedir. Bu ayırımı sözleşmenin faizli veya faizsiz olması kıstasına göre yaparak faizli olması durumunda ticari karz, faizsiz olması durumunda usulsüz tevdi diyenler de bulunmaktadır¹⁶. Ancak uygulamada bankalar cüz'i miktarda da olsa tasarruf mevduatına faiz uygulamaktadırlar. Dolayısıyla bunu tek başına ayırım kıstası olarak kabul etmek doğru olmaz.

Böylece tek bir sözleşme fikriyle değil de ayırımı girerek sözleşmenin, tarafların amacı dikkate alınarak, vadeli veya vadesiz olmasına göre farklı sonuçlara varılarak, Borçlar Kanunundaki vedia sözleşmesi ve karz sözleşmesinin unsurlarının bu sözleşmede bir araya geldiği *bir karma sözleşme* şeklinde savunulduğunu¹⁷ görüyoruz.

Uygulamada Yargıtay'ın vardığı sonuç da, doktrince savunulan bu görüşe paralellik arz etmektedir. Gerçekten Yargıtay bununla ilgili olarak verdiği ilk kararında, usulsüz tevdi esasına dayanarak, her iki sözleşme

¹⁵ GÖKTÜRK, H. Avni, **Borçlar Hukuku 2. Kısım, Akdin Muhtelif Nevileri**, Ankara, 1951, s.586; TUNÇOMAĞ, Kenan, **Borçlar Hukuku Dersleri, Özel Borç İlişkileri**, 3. Baskı, İstanbul, 1977, s. 307; FEYZİOĞLU, N. Feyzi, **Borçlar Hukuku, 2. Kısım, Akdin Muhtelif Nevileri**, C. 1, 4. Baskı, İstanbul, 1980, s. 770; KONURALP, Haluk, "**Banka Tasarruf Mevduatının Hukuki Niteliği**", Ankara Barosu Dergisi, 1980, S. 1, s. 21; TEKİNALP, Ünal, **Banka Hukukunun Esasları**, Beta Yayınları, İstanbul, 1988, s. 311, YÜKSEL, s. 140-141; EREM, Faruk / ALTINOK, Akın / TANDOĞAN, Haluk, **Bankalar Kanunu Şerhi**, Ankara, 1989, s. 38; TUNCER, Behzat, **Hukuk ve Bankacılık**, İstanbul, 1990, s. 181; DOĞANAY, İsmail, "**Bankalardaki Mevduat Hesabından Para Çekilirken veya Hesap Kapatılırken Bankaların Göstermek Yükümlülüğünde Oldukları Özen Borcu**", BATİDER, 1994, C. XVII, S. 4, s. 27; VURAL, Güven, **Türk Banka Hukuku**, Ankara, 1991, s. 65; UYGUR, Turgut, **Borçlar Kanunu Özel Borç İlişkileri**, C. 5, Ankara, 1993, s. 372; ZEVKLİLER, Aydın, **Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri**, Ankara, 1998, s. 279; YAVUZ, Cevdet, **Türk Borçlar Hukuku, Özel Hükümler**, 5. Baskı, İstanbul, 1997, s. 771; REİSOĞLU, Seza, **Bankacılık Yönünden Borçlar Hukuku Kuralları**, Ankara, 1977, s. 128-129. Yazar aynı görüşlerini sonraki tarihlerde ve son çıkardığı Bankalar Kanunu şerhinde de savunmaktadır. Bkn. REİSOĞLU, **Şerh**, s. 261.

¹⁶ ONUR, Vedat, **Bankacılık Hukuku**, (Hukuk), Ankara, 1965, s. 22-24; ŞİRİN, Şerafettin, **Ticaret Hukukunda Faiz ve Uygulaması**, İstanbul, 1993, s. 232; TAHİROĞLU, Bülent, **Roma Borçlar Hukuku**, İstanbul, 2000, s. 145.

¹⁷ KUNTALP, Erden, "**Tasarruf Mevduatının Hukuki Niteliği ve Bundan Doğan Hukuki Sonuçlar**", Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi, Haziran 1995, Y. 3, S. 10, s. 77; KONURALP, s. 19.

türünde hüküm bakımından hiç fark bulunmadığına hükmetmiştir¹⁸. Yargıtay, daha sonraki bir kararında ise, “Tarafların yükümlülükleri dikkate alındığında hukuki münasebete ticari karz hükümleri uygulanacaktır” ifadesini kullanmıştır¹⁹. Akabinde ise, “Hukuki münasebet usulsüz tevdi olup buna karz akti hükümleri uygulanacaktır” şeklinde karar²⁰ vermiştir. Uzun bir aradan sonra Yargıtay, doğrudan usulsüz tevdi görüşünü destekler mahiyette kararlar almıştır²¹. Son olarak ise, karz akdi ile usulsüz tevdi hükümlerinin karışımı kendine özgü yapısı olan bir sözleşme olarak hükmetmiş²² ve bu yönde içtihatları yerleşmeye başlamıştır.

Alman Hukukunda da vadeli ve vadesiz ayrımı yapılarak, vadeli mevduat karz, vadesiz mevduat ise usulsüz vedia olarak nitelendirilmektedir.²³ Hatta Alman KWG m. 21 uyarınca, tasarruf mevduatı bakımından biriktirme amacıyla bankalara yatırılan paralarda çek keşide edilmesi bile mümkün olamamaktadır. Dolayısıyla ticari iş ve ödemelerde kullanılmak üzere veya baştan itibaren vadeli olarak yatırılan paralar tasarruf mevduatı sayılmamaktadır²⁴.

İsviçre Hukukunda da tasarruf mevduatı sözleşmesinin, karz akdi²⁵ niteliğinde olduğunu savunan olduğu gibi, usulsüz tevdi²⁶ ve her ikisinin özelliğini haiz karma nitelikli²⁷ olduğunu savunan yazarlar da bulunmaktadır.

3.2. Değerlendirme ve Görüşümüz

Banka Hukukunda ortaya çıkan tasarruf mevduatı sözleşmesi, bu hukuka has bir sözleşmedir. Dolayısıyla buradaki özellikleri ortaya

¹⁸ Yargıtay TD. 07.04. 1944 T. ve 2027 Esas./ 896 Kararı için bkn. TANDOĞAN, Haluk, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, C. 1/2, 3. Baskı, Ankara, 1985, s. 326.

¹⁹ Yargıtay TD. 17.05.1955 T. ve 1812 Esas./ 3707 Kararı için bkn. Adalet Dergisi, 1956, s. 152-155.

²⁰ Yargıtay 3. HD. 23.02.1960 T. ve 1377 Esas / 1176 Kararı için bkn. Adalet Dergisi, 1960, S. 7, s. 417.

²¹ Yargıtay TD. 12.11.1972 T. ve 5115 E.sas / 5364 Kararı için bkn. İstanbul Barosu Dergisi, 1973, s.495, HGK. 02.11.1983 T. ve 1980/11-2802 Esas / 1983/1047 Kararı için bkn. YKD., 1984, S. 3, s. 350

²² Yargıtay 11. HD. 17.06.1988 T. ve 4712 Esas / 4063 Kararı için bkn. YKD., Eylül 1988, s.1242, HGK. 15.06.1994 T ve 1994/11-178 Esas / 398 Kararı için bkn. YKD., Nisan 1995, s. 532.

²³ STAUDINGER / NIPERDEY., **Kommentar zum bürgerlichen Gesetzbuch**, 11. Aufl., München, 1967, § 700, N. 3; SCHÖNLE, Herbert, **Bank und Börsenrecht**, 2. Aufl., München, 1976, § 7, I/1; CANARIS, Claus, **Bankvertragsrecht**, 2. Aufl., Berlin / New York, 1981, N. 1164.

²⁴ AKPINAR, s. 73,79; ATASAGUN, Yusuf Saim., **İzahlı- Notlu Mukayeseli Bankalar Kanunu**, İstanbul, 1958, s. 253-255,

²⁵ BECKER, Hans, **Berner Kommentar, Bd. VI, Obligationenrecht, I. Abteilung**, 2. Aufl., Bern, 1941, Art.312 N. 35, Art. 481, N. 6,

²⁶ OSER / SCHÖNENBERGER., **Zürcher Kommentar Bd. V, Das Obligationenrecht**, 2. Aufl., Zürich, 1936, Art. 481, N. 20, Art. 312, N. 19; GAUTSCHI, G., **Berner Kommentar Bd. VI, Art. 425-491**, 2. Aufl., Bern, 1962, Art. 481, N. 6a.

²⁷ GULH, Theo / MERZ, Hans / KOLLER, Jean / DRUEY, Nicolas, **Das Schweizerische Obligationenrecht**, 8. Aufl., Zürich, 1991, s.549.

çıkarıldığında Borçlar Hukukundaki akit türlerinden karz ve vediaanın unsurlarını taşımaktadır. Çünkü bu sözleşmede mislen iade bulunmakta; bu özellik hem ticari karzda hem de usulsüz vedia akdinde yer almaktadır. Bankanın kendi alacağı ile mevduatı takas edebilmesi imkanı usulsüz tevdi yönüyle tasarruf sahibinin rızası dışında mümkün değilken, ticari karzda bu her zaman mümkündür. Mislen geri verme imkanı, usulsüz tevdi her zaman mümkün iken, ticari karzda, süre belirtilmemişse Borçlar Kanunu m. 312 uyarınca ilk talepten itibaren 6 hafta içinde geri verilecektir. Usulsüz tevdi ifa yeri tevdi mahallidir; yani aranılacak borç sayılır. Karz akdinden ise götürülecek borç doğar ve alacaklının ikametgahında ifa edilir. Ticari karzda kararlaştırılmasa da faiz vardır. Usulsüz tevdi ise faizle ilgili bir hükme yer verilmemiştir. Usulsüz tevdi para izinsiz kullanılamaz; oysa ticari karzda kullanmak asıldır.

Yukarıdaki karşılaştırmalı özellikleri dikkate alındığında, hem tasarruf mevduatı yatıran gerçek kişinin hem de bankanın menfaatlerini içeren bir sözleşme yapıldığı aşıkardır.

Kanaatimizce, Borçlar Hukukundaki başlı başına yer alan iki sözleşme türü, Banka Hukukunda kendi yapısına uygun şekilde doğrudan ad verilmeden özellikleri gösterilerek, karma bir sözleşme ortaya çıkarılmıştır. Özellikle bu sonuç paramızın itibari değeriyle yakından ilgilidir. Cumhuriyetten sonra ilk bankaların kurulduğu ve mevduatın, imtiyazlı alacak olarak korumaya alındığı yıllarda, paranın değeri kişinin cebinde iken de aynı ve değerini yitirmemiştir.. Türk halkı itibar ve güven müessesesi olan bankalara paralarını çoğunlukla muhafaza için vermiş ve saklatmıştır. Banka da varlık sebebi olarak bu paraları kullanarak paradan para kazanmıştır. Bir tarafın amacı açık bir şekilde saklama olduğu, diğer tarafın da bunu kullanarak para kazanma olduğu sözleşme de, usulsüz tevdi ve ticari karz karışımı karma bir sözleşme olacaktır. Ancak günümüzdeki gibi paranın değerinin azaldığı, yüksek faizle değerlendirme amacının ön plana çıktığı dönemlerde²⁸ ise, tasarruf mevduatı sözleşmesinin vadeli yapıldığını görüyoruz. Bu yüzden vadeli ve vadesiz ayırımı, tasarruf mevduatı sahibinin amacını göstermeye yarar. Banka her iki çeşide de hazırdır ve icaba daveti yapmıştır. Tasarruf sahibinden de icap gelmekte ve sözleşme kurulmaktadır. Vadesiz yapılan bir sözleşmede faiz oranı çok düşüktür. Burada amaç, parayı değerlendirmek değil, her an çekebilme imkanı dolayısıyla ihtiyaçlarında özellikle çek keşide ederek kullanmaktır; yani cebinde saklama yerine bankada saklayarak kullanmaktadır.

Tasarruf mevduatı TL cinsi dışında döviz cinsinden de olabilmektedir. Toplam tasarruf mevduatı içinde gün geçtikçe döviz cinsinden olanı artmaktadır. Bu dövizlerin kendi değerleri artmasına rağmen ayrıca bankalara yatırılması da gösteriyor ki, saklatma ve değerlendirme amacı biraradadır. Hem döviz cinsinde hem de TL cinsinde vadeler de

²⁸ ABAÇ, Selçuk, "Faiz Politikası ve Mevduat", İktisat ve Maliye Dergisi, 1976, C. XXIII, s. 269.

kısalmıştır. Bu durum da tasarruf mevduatı sahibinin değerlendirme niyetini ortaya koymaktadır.

4. SONUÇ

Banka Hukukunda tasarruf mevduatı sözleşmesinin tarafı olan gerçek kişilerin önemi tartışılmayacak derecede büyüktür. Çünkü, mali sistemin işleyişini sağlamada temel konumundadırlar. Kişilerin ekonomik kalkınmaya etkin bir şekilde katılımının sağlanmasında en önemli etkenlerden biri, paraların bankalara tasarruf mevduatı sözleşmesi ile kazandırılması ve kredi yöntemleri ile ihtiyaç duyulan alanlara kanalize edilmesidir.

Hukuki niteliği ne olursa olsun, tasarruf mevduatı sahipleri korunması gerekir ki, bankacılığa güven ve itibar gelsin. Bankalar Kanunu ile özel olarak düzenlenmesi bu düşüncüyü yansıtmaya yöneliktir. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) kurularak, en başta tasarruf mevduatı sahiplerinin korunmasına yönelik olarak banka denetiminin kapsamı genişletilmiş ve böylelikle diğer mevduat türleri yönüyle tasarruf mevduatının önemi ve ayrıcalığı ortaya konmuştur. Bununla birlikte hukuki niteliği bakımından ise mülga 3182 Sayılı Bankalar Kanununda da olduğu gibi herhangi bir düzenleme getirilmemiştir. Banka Hukukunun özellikleri doğrultusunda doktrinde de ağırlıklı olarak kabul edildiği üzere, ticari karz ve usulsüz tevdi karışımı karma bir sözleşme niteliğinde bir sözleşme demek doğru bir çözüm olacaktır.

KAYNAKÇA

1. ABAÇ, Selçuk, "Faiz Politikası ve Mevduat", İktisat ve Maliye Dergisi, 1976, C. XXIII, s. 269
2. AKINTÜRK, Turgut, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler- Özel Hükümler, Beta Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1999
3. AKPINAR, Turgut, Bankalar ve Devlet, Ankara, 1966
4. ALIŞKAN, Murat, "4389 Sayılı Bankalar Kanununa Göre Tasarruf Mevduatı", Mali Çözüm Dergisi, Y. 2000, S. 52, s. 103
5. ATASAGUN, Yusuf Saim., İzahlı- Notlu Mukayeseli Bankalar Kanunu, İstanbul, 1958
6. BECKER, Hans, Berner Kommentar, Bd. VI, Obligationenrecht, I. Abteilung, 2. Aufl., Bern, 1941

7. BİLGE, Necip, Borçlar Hukuku, Özel Borç Münasebetleri, C. I, 2. Baskı, Ankara, 1971
8. CANARIS, Claus, Bankvertagsrecht, 2. Aufl., Berlin / New York, 1981
9. DOĞANAY, İsmail, "Bankalardaki Mevduat Hesabından Para Çekilirken veya Hesap Kapatılırken Bankaların Göstermek Yükümlülüğünde Oldukları Özen Borcu", BATİDER, 1994, C. XVII, S. 4, s. 27
10. EREM, Faruk / ALTINOK, Akın / TANDOĞAN, Haluk, Bankalar Kanunu Şerhi, Ankara, 1989
11. FEYZİOĞLU, N. Feyzi, Borçlar Hukuku, 2. Kısım, Akdin Muhtelif Nevileri, C. I, 4. Baskı, İstanbul, 1980
12. GAUTSCHI, G., Berner Kommertar Bd. VI, Art. 425-491, 2. Aufl., Bern, 1962
13. GÖKTÜRK, H. Avni, Borçlar Hukuku 2. Kısım, Akdin Muhtelif Nevileri, Ankara, 1951
14. GULH, Theo / MERZ, Hans / KOLLER, Jean / DRUEY, Nicolas, Das Schweizerische Obligationenrecht, 8. Aufl., Zürich, 1991
15. GÜRSEL, Nurettin, "Usulsüz Tevdi", Adalet Dergisi, 1950, C. 41, S. 1, s. 87-89
16. GÜRSOY, Kemal Tahir, Bankacılar İçin Medeni Hukuk ve Borçlar Hukuku Bilgisi, Ankara, 1959
17. HATEMİ, Hüseyin / SEROZAN, Rona / ARPACI, Abdulkadir, Borçlar Hukuku, Özel Bölüm, İstanbul, 1992
18. IŞIKTAŞ, Münip Şeyda, Uygulamada Bankacılar İçin Hukuk, İstanbul, 2001
19. İMREGÜN, Oğuz, Mevduatı Koruma Bakımından Bankalara Devlet Müdahalesi, Doktora Tezi, İstanbul, 1957
20. KANDİLLER, Rıza, Banka Hukuku ve Bankalar Kanununun Başlıca Hükümleri, Ankara, 1986
21. KARAYALÇIN, Yaşar, "Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu", Bankalar ve 70 Sayılı KHK Sempozyumu, Bildiriler- Tartışmalar, Ankara 17 Aralık 1983, Ankara, 1984, s. 306

22. KAPLAN, İbrahim, Banka Sözleşmeleri Hukuku, C. I, Ankara, 1996
23. KONURALP, Haluk, "Banka Tasarruf Mevduatının Hukuki Niteliği", Ankara Barosu Dergisi, 1980, S. 1, s. 21
24. KUNTALP, Erden, "Tasarruf Mevduatının Hukuki Niteliği ve Bundan Doğan Hukuki Sonuçlar", Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi, Haziran 1995, Y. 3, S. 10, s. 77
25. MOROĞLU, Erdoğan, "Yeni Bankalar Kanunu Üzerine Düşünceler", Prof. Dr. Ernst. Hirsch'in Anısına Armağan, Ankara, 1986, s. 179
26. ONUR, Vedat, Banka Muameleleri, (Muameleler), Ankara, 1969
27. ONUR, Vedat, Bankacılık Hukuku, (Hukuk), Ankara, 1965
28. OSER / SCHÖNENBERGER., Zürher Kommentar Bd. V, Das Obligationenrecht, 2. Aufl., Zürich, 1936
29. REİSOĞLU, Seza, Çek, Ankara, 1985
30. REİSOĞLU, Seza, Bankacılık Yönünden Borçlar Hukuku Kuralları, Ankara, 1977
31. REİSOĞLU, Seza., Bankalar Kanunu Şerhi, (Şerh), Ankara, 2000
32. SCHÖNLE, Herbert, Bank und Börsenrecht, 2. Aufl., München, 1976
33. STAUDINGER / NIPERDEY., Kommentar zum bürgerlichen Gesetzbuch, 11. Aufl., München, 1967
34. SUNGUR, Turgut, Banka Tekniği, 4. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara, 1999
35. ŞİRİN, Şerafettin, Ticaret Hukukunda Faiz ve Uygulaması, İstanbul, 1993
36. TAHİROĞLU, Bülent, Roma Borçlar Hukuku, İstanbul, 2000
37. TAKAN, Mehmet, Bankacılık: Teori, Uygulama ve Yönetim, Nobel Yayınları, Ankara, 2001
38. TANDOĞAN, Haluk, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C. I/2, 3. Baskı, Ankara, 1985
39. TEKİNALP, Ünal, Banka Hukukunun Esasları, Beta Yayınları, İstanbul, 1988

40. TUNCER, Behzat, Hukuk ve Bankacılık, İstanbul, 1990
41. TUNÇOMAĞ, Kenan, Borçlar Hukuku Dersleri, Özel Borç İlişkileri, 3. Baskı, İstanbul, 1977
42. UYGUR, Turgut, Borçlar Kanunu Özel Borç İlişkileri, C. 5, Ankara, 1993
43. VURAL, Güven, Türk Banka Hukuku, Ankara, 1991
44. YAVUZ, Cevdet, Türk Borçlar Hukuku, Özel Hükümler, 5. Baskı, İstanbul, 1997
45. YILMAZ, Ejder, Hukuk Sözlüğü, 5. Baskı, İstanbul, 1996
46. YÜKSEL, Ali Sait., Bankacılık Hukuku ve İşletmesi, 7. Baskı, İstanbul, 1992
47. ZEVLİLİLER, Aydın, Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, Ankara, 1998